

Verder met een armoede-aanpak op school

Een handreiking met lessen uit vier jaar actie-onderzoek naar armoedebestrijding op Amsterdamse Familiescholen

Author(s)

Kruithof, M.J.; Mak, J.; Custers, A.L.

Publication date

2026

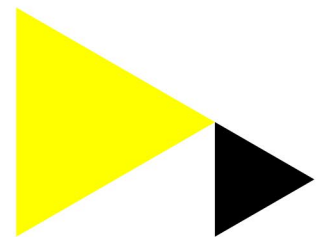
Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kruithof, M. J., Mak, J., & Custers, A. L. (2026). *Verder met een armoede-aanpak op school: Een handreiking met lessen uit vier jaar actie-onderzoek naar armoedebestrijding op Amsterdamse Familiescholen*. Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Armoede Interventies.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Verder met een armoede-aanpak op school

Een handreiking met lessen uit vier jaar actie-onderzoek
naar armoedebestrijding op Amsterdamse Familiescholen

Auteurs

M. J. Kruithof

J. Mak

A.L. Custers

Met medewerking van R. Schoorl

Opmaak en vormgeving:

Ontwerpburo Suggestie en Illusie

Afdeling

Lectoraat Armoede Interventies, Hogeschool van Amsterdam

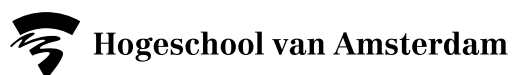
Kenniscentrum Maatschappij en Recht

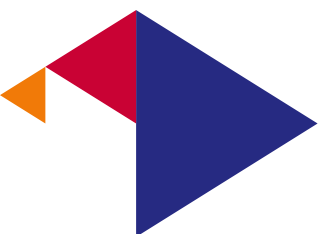
Datum

maart 2026

Graag bedanken wij Al Wafa, El Kadisia 1 en 2, IKC het Talent, de Johannesschool, OBS de Globe, Oranje Nassauschool, SBO Universum, de Ijdoornschoon en de Dapperschool voor de vruchtbare samenwerking.

2026 Copyright Hogeschool van Amsterdam

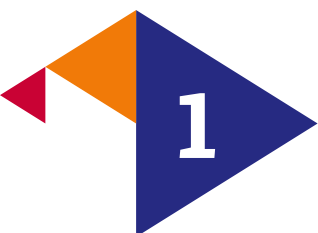

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
Waarom een armoede-aanpak op school?	5
Geleerde lessen na 4 jaar actie-onderzoek	6
2. Hoe kan mijn school een visie op armoede formuleren?	7
Stel een werkgroep 'armoedebeleid' samen	7
Maak gebruik van de Verandertheorie voor een concreet Plan van Aanpak	7
Documenteer visie en Plan van Aanpak	8
Stel een projectleider of coördinator aan	8
3. Hoe kan mijn school (beter) werken aan ouderbetrokkenheid in het kader van armoedebestrijding?	9
Stel eerst klassen-ouders aan (niveau 1)	10
Haal periodiek behoeftes op bij ouders (niveau 1)	10
Richt een ouderkamer/ ontvangstruimte voor ouders in (niveau 1)	11
Zorg voor contactmomenten tussen ouders en met de wijk (niveau 2)	11
Organiseer themabijeenkomsten voor ouders (niveau 2)	12
Zorg voor erkenning	12
4. Hoe kan het personeel op mijn school armoede (beter) signaleren en bespreekbaar maken?	14
Werk aan de professionalisering van het schoolteam	14
Middelen om te signaleren en bespreekbaar maken	15
5. Hoe kunnen we leerlingen en gezinnen (beter) doorverwijzen en ondersteunen? (intern/extern)	17
Stadia van armoedeondersteuning	17
Randvoorwaarden voor samenwerking	18
Profielen professionals	19
Periodieke afstemming met interne en externe professionals	20
Een zichtbare sociale kaart	21
Als het kan: warme overdracht	21
Materiele en financiële ondersteuning	22
6. Hoe kan mijn school de financiële kennis en vaardigheden van leerlingen bevorderen?	23

7. Hoe kan mijn school brede ondersteuning bieden aan ouders/verzorgers op het gebied van participatie en het bevorderen van (financiële) kennis en vaardigheden?	24
Activiteiten met als doel informatie over en ondersteuning bij geld en opvoeding (niveau 3)	24
Activiteiten met als doel het versterken van kennis en vaardigheden van ouders (niveau 4)	25
8. Wat zijn randvoorwaarden bij het inrichten van een armoede-aanpak op school?	26
Bijlage 1 - Voorbeelden van functieomschrijvingen	28
Functieomschrijving Brugfunctionaris	28
Functieomschrijving medewerker Familieservicepunt	30
Bijlage 2 - Totstandkoming handreiking	33
Totstandkoming handreiking	33
Eindnoten	35

1 Inleiding

Tussen 2021 - 2025 heeft het lectoraat Armoede Interventies actie-onderzoek gedaan op negen Amsterdamse Familiescholen. In dit actie-onderzoek trokken onderzoekers, schoolprofessionals en ouders/verzorgers samen op om aan de slag te gaan met een armoede-aanpak op school. In het rapport 'Aan de slag met een armoede-aanpak op de Amsterdamse Familieschool'¹ deden we verslag van de ontwikkelingen rondom het inrichten van zo'n armoede-aanpak op de eerste vijf scholen.

In deze handreiking gaan we hiermee verder. We gaan in op de geleerde lessen die we opdeden op negen scholen² na vier jaar actie-onderzoek en beschrijven tips en tricks voor andere scholen om ook met een armoede-aanpak³ aan de slag te gaan. We vullen dit aan met inzichten uit ons evaluatieonderzoek naar de Amsterdamse Familieschool⁴ en andere relevante informatie. Het actie-onderzoek loopt op verschillende scholen tot eind 2027. Deze handreiking wordt in 2028 geüpdatet met de nieuwste inzichten.

We hopen dat de handreiking aanknopingspunten biedt voor elke school die zich wil inzetten voor het bestrijden van (de gevolgen van) armoede, voor leerlingen én ouders. En om zo een bijdrage te leveren aan het bevorderen van kansengelijkheid in het onderwijs.

Armoedebestrijding en kansengelijkheid

Het hebben van een armoede-aanpak op school draagt in belangrijke mate bij aan het tegengaan van kansenongelijkheid in het onderwijs. Dit is met name zo wanneer armoedebestrijding plaatsvindt in samenhang met andere 'interventies', bijvoorbeeld het aanbieden van (extra-) curriculaire activiteiten voor leerlingen en het creëren van voldoende ontwikkelkansen via extra inzet op onderwijs (zie bijvoorbeeld Rijksprogramma School en Omgeving). Gezien de focus van ons actie-onderzoek op het ontwikkelen van een armoede-aanpak op school, focussen we in deze handreiking met name op het specifieke thema armoedebestrijding als onderdeel van een (noodzakelijke) bredere aanpak om kansengelijkheid in het onderwijs te bevorderen.

► Waarom een armoede-aanpak op school?

In 2024 leefde plusminus 1 op de 35 kinderen in armoede (2,8 procent).⁵ Dit betekent dat in bijna elke klas op een Nederlandse basisschool een kind zit dat het thuis niet breed heeft.⁶ Het is belangrijk om armoede tijdig te signaleren en daarop te anticiperen, want armoede is een belangrijke voorspeller van jeugdwelzijn in het algemeen. Het kan de mentale, emotionele en gedragsmatige ontwikkeling van kinderen beïnvloeden.⁷ Hoe ernstiger en langduriger de armoede is, en hoe eerder een kind eraan wordt blootgesteld, hoe groter de negatieve impact zal zijn.⁸

Elke school kan positie innemen als het gaat om het tegengaan van armoede en het toewerken naar kansengelijkheid. De school is immers een belangrijke partij als het gaat om het signaleren van geldzorgen bij leerlingen en de gezinnen waaruit zij komen. Echter, we zien ook dat het lastig is voor scholen om hier invulling aan te geven wanneer er geen duidelijke kaders zijn. Daarbij: elke buurt kent haar eigen problematiek, zeker in grote steden. Dit betekent dat elke school op haar eigen, unieke manier een armoede-aanpak dient in te richten die aansluit op kind, gezin en wijk. Een armoede-aanpak is geen *one size fits all*.

► Geleerde lessen na 4 jaar actie-onderzoek

De negen familiescholen die meededen aan het actie-onderzoek werkten op verschillende manieren aan (onderdelen van) het vormgeven van een armoede-aanpak: het signaleren van geldzorgen bij leerlingen en gezinnen, het (verder) vormgeven van ouderbetrokkenheid om een veilig schoolklimaat te creëren om geldzorgen bespreekbaar te maken, het bevorderen van kennis en vaardigheden bij leerlingen en gezinnen en/of het binnen de school hulp bieden bij financiën (zie bijlage 2 Totstandkoming handreiking). De geleerde lessen zijn in deze handreiking onder zeven vragen thematisch weergegeven:

1. Hoe kan mijn school een visie op armoede formuleren? ►
2. Hoe kan mijn school (beter) werken aan ouderbetrokkenheid in het kader van armoedebestrijding? ►
3. Hoe kan mijn school armoede (beter) signaleren en bespreekbaar maken? ►
4. Hoe kan mijn school leerlingen en gezinnen met geldzorgen (beter) doorverwijzen en ondersteunen? (intern/extern) ►
5. Hoe kan mijn school de financiële kennis en vaardigheden van leerlingen bevorderen? ►
6. Hoe kan mijn school brede ondersteuning bieden aan ouders/verzorgers op het gebied van participatie en het bevorderen van (financiële) kennis en vaardigheden? ►
7. Wat zijn randvoorwaarden bij het inrichten van een armoede-aanpak op school? ►

Deze handreiking is bedoeld om scholen te inspireren om met een armoede-aanpak op deze onderdelen aan de slag te gaan. Onder elk thema geven we onder **Verder lezen** tips waar scholen nog meer inspiratie op kunnen doen. De handreiking en de tips zijn niet uitputtend, ze zijn gebaseerd op onze ervaringen op de negen scholen uit het actie-onderzoek.

2

Hoe kan mijn school een visie op armoede formuleren?

De inrichting van een armoede-aanpak op school begint bij het formuleren van een visie op de rol van school met betrekking tot armoedebestrijding. De praktijk leert dat scholen die een duidelijke visie op het eigen armoedebeleid hebben geformuleerd en gedocumenteerd en daarin bij herhaling het schoolteam meenemen het armoedebeleid beter bestendigen⁹. De volgende stappen kunnen ondersteunen bij het formuleren van een visie op armoedebeleid.

► **Stel een werkgroep 'armoedebeleid' samen**

Het is raadzaam om eerst in klein verband aan de slag te gaan met het formuleren van een visie op armoede, voordat het schoolteam in het armoedebeleid wordt meegenomen. Stel bijvoorbeeld een werkgroep 'armoedebeleid' op en beantwoordt samen de volgende vragen:

- Welk armoedebeleid wil een school voeren? Met welk doel/ideaal voor ogen?
- Wie zijn er binnen de school betrokken/belangrijk als het gaat om armoedebeleid?
- (Hoe) moet het schoolpersoneel nader geprofessionaliseerd worden om de visie tot uitvoering te brengen?
- Met welke (nieuwe) externe professionals wordt samengewerkt of moet worden gaan samengewerkt?
- Wat moet een school wel en wat niet doen als het gaat om een armoede-aanpak: welke verantwoordelijkheden pakt de school en waar ligt de grens?

► **Maak gebruik van de Verandertheorie voor een concreet Plan van Aanpak**

Op de scholen uit ons actie-onderzoek maakten we gebruik van een Verandertheorie (ook wel een Theory of Change (ToC) genoemd) om tot een Plan van Aanpak te komen. Dit model ondersteunt bij het in kaart brengen van de stappen die een school wil zetten richting een armoede-aanpak, te beginnen bij het formuleren van een visie op armoedebestrijding in het onderwijs. Bij een Verandertheorie staan twee hoofdvragen centraal:

1. Welke impact wil je bereiken?
2. Via welke veranderingen of verbeteringen wil je die impact bereiken?

Met de belangrijkste betrokkenen wordt op school in drie sessies gewerkt aan een Verandertheorie op het onderwerp armoedebestrijding in het onderwijs. De eerste sessie vindt plaats met het management/ de directie; in de tweede sessie worden de visie en de uitgezette lijnen getoetst bij en aangevuld door een groep ouders (bijvoorbeeld uit de ouderraad); en in de derde sessie wordt het opgestelde Plan van Aanpak besproken met relevante externe professionals die bij de school betrokken zijn.

Het is van belang externe professionals (zoals medewerkers van het buurtteam en de ouder- en kindteams) in een vroeg stadium te betrekken bij het Plan van Aanpak, zodat ook zij zich kunnen committe-

ren aan de plannen en een eigen inbreng kunnen hebben. We weten uit de praktijk dat het niet altijd even makkelijk is om de samenwerking tussen relevante interne medewerkers, zoals de brugfunctionaris en de intern begeleider, en de professionals van buiten te stroomlijnen. Het met elkaar afstemmen van visie en uit te zetten lijnen kan een goede basis vormen voor effectieve samenwerking.

Tot slot is het ook van belang dat externe professionals een mandaat hebben vanuit de eigen organisatie (draagvlak, tijd en middelen) om de werkzaamheden zoals opgenomen in het Plan van Aanpak daadwerkelijk op school uit te kunnen voeren. Een aanbeveling is om ook op bestuurlijk niveau van de samenwerkingspartners af te stemmen.

► **Documenteer visie en Plan van Aanpak**

Stel vervolgens een (levend) document op waarin de visie, missie en taakstelling staat beschreven, ook zodat nieuwe collega's kennis van het armoedebeleid kunnen nemen. Maak een concreet Plan van Aanpak waarin de te nemen stappen zijn opgenomen, en neem dit op in de jaarkalender zodat schoolpersoneel weet wat wanneer staat te gebeuren (bijvoorbeeld trainingdagen op het thema armoede en schulden). Neem hierin ook de externe professionals mee.

► **Stel een projectleider of coördinator aan**

Om de visie en missie consistent uit te dragen, is het van belang het schoolpersoneel mee te nemen. Stel een projectleider of coördinator¹⁰ aan die de taak heeft (samen met de directie) het armoedebeleid vorm te geven, te coördineren en blijvend onder de aandacht te brengen bij het schoolpersoneel. De projectleider kan bijvoorbeeld structureel intervisie-sessies met het hele team organiseren om de visie en missie in praktijk te brengen en te blijven evalueren.

Verder lezen:

- In bijlage 2 beschrijven we kort hoe we vanuit het model van de Verandertheorie tot visies en plannen kwamen op de scholen waar we actie-onderzoek uitvoerden. Het actie-onderzoek wordt uitgebreid beschreven in dit rapport: [Aan de slag met een armoede-aanpak op Amsterdamse Familiescholen - HvA](#)
- De Landelijke Agenda Familieschool heeft een [stappenplan](#) ontwikkeld om de opstart van het worden van een Familieschool te ondersteunen.
- In de kennisbank van het Nederlands Jeugd Instituut (NJI) staat een handreiking opgenomen over het maken van armoedebeleid op school: [Hoe maak je armoedebeleid op school? - NJI](#)

3

Hoe kan mijn school (beter) werken aan ouderbetrokkenheid in het kader van armoedebestrijding?

Over het belang van ouderbetrokkenheid in het algemeen is veel literatuur voorhanden. Echter, de relatie met armoede en schulden wordt pas recentelijk gelegd.¹¹ Inmiddels weten we dat voldoende ouderbetrokkenheid een randvoorwaarde is om gezinnen vanuit of via de school te (kunnen) ondersteunen op bijvoorbeeld het gebied van geldzorgen. Immers, als ouders zich niet betrokken voelen bij de school zullen zij zich ook niet snel tot de school wenden om hulp te vragen of deelnemen aan activiteiten vanuit school om nieuwe vaardigheden op te doen.¹² Het is daarom belangrijk met leuke en laagdrempelige activiteiten te beginnen om ouders de school in te halen.

We zien dat scholen allemaal op hun eigen (creatieve) manier activiteiten vormgeven die de band tussen ouders en school moeten versterken. Op welke manier een school ouders betreft, ligt natuurlijk ook aan de wijk waarin de school staat, de partners met wie zij samenwerkt én aan de gezinnen die er komen.

Toch kunnen we bij het werken aan ouderbetrokkenheid in het kader van armoedebestrijding grofweg vier 'niveaus van activiteiten' onderscheiden die van laagdrempelig naar meer intensief verlopen. Niveau 1 en 2 behandelen we hier en niveau 3 en 4 komen verderop in de handreiking aan bod.

Niveau 1	Leuke, laagdrempelige activiteiten op school
Niveau 2	Activiteiten in (en met) de wijk
Niveau 3	Activiteiten met als doel informatie over en ondersteuning bij geld en opvoeding
Niveau 4	Activiteiten met als doel het versterken van kennis en vaardigheden van ouders

Om aan deze niveaus van activiteiten te werken, zetten scholen verschillende middelen in. Op de scholen uit ons onderzoek speelt de brugfunctionaris een belangrijke rol bij het verhogen van de ouderbetrokkenheid. De meeste scholen maakten gebruik van de Rijkssubsidie 'brugfunctionaris' (zie **Verder lezen** voor een uitleg over de functie van brugfunctionaris in het primair onderwijs).

Hieronder een aantal lessen uit de praktijk om ouderbetrokkenheid te verhogen:

► **Stel eerst klassen-ouders aan (niveau 1)**

Bij scholen waar de ouderbetrokkenheid laag is, is het nuttig om klein te beginnen – bijvoorbeeld met klassenouders – en van daaruit verder te werken; het proces heeft tijd nodig, het moet groeien, dus begin niet met te hoge verwachtingen.

Stel klassen-ouders aan per klas en stem met deze ouders regelmatig af in gezamenlijk verband, bijvoorbeeld onder leiding van de brugfunctionaris. Zo krijg je in elk geval een beeld van wat er in de klassen leeft en vormen andersom de klassen-ouders een brug naar de ouders van alle klassen.

► **Haal periodiek behoeftes op bij ouders (niveau 1)**

Het is sowieso belangrijk om bij ouders zelf op te halen waar de behoeftes liggen met betrekking tot de activiteiten die school aanbiedt. Dit zorgt ervoor dat ouders zich gezien en erkend voelen als belangrijk onderdeel van de school. Dit kan op verschillende manieren:

- Gebruik koffie-ochtenden, themabijeenkomsten en andere evenementen waar ouders komen om op te halen welke wensen en behoeftes er nog meer zijn bij ouders over thema's die ze willen bespreken en de activiteiten die ze willen ondernemen. Stel ook de vraag: wat gaat er al goed en wat kan er nog beter op school?
- Gebruik de ouderraad om op te halen wat er leeft onder ouders. Als er geen (actieve) ouderraad is, dan kan er een ouderpanel worden ingesteld van ouders die bereid (en in staat) zijn behoeftes op te halen bij de andere ouders.
- Stel een survey op (met multiple-choice vragen). Verspreid deze via alle digitale kanalen (parro, whatsapp etc.), analoog (bijvoorbeeld uitgeprint in de ouderkamer) en via sleutelouders. Er zijn verschillende tools waarin je een survey op kan stellen en kan verspreiden onder een grote groep mensen, zoals bijvoorbeeld MS forms. Bied de survey in meerdere talen aan (zie [Verder lezen](#)).

SCHOOLVOORBEELD

Voor sommige ouders kan het moeilijk zijn om wensen en behoeftes te formuleren, ouders weten niet altijd wat de eigen behoeftes zijn of wat mogelijk is. Een school uit ons onderzoek ging hier als volgt mee om: Bij een drukbezocht eindfeest voor de zomervakantie zette de brugfunctionaris een whiteboard in de gang. Ze had er verschillende vragen aan ouders opgeschreven in simpele taal met daaronder voorbeelden. Ze vroeg ouders vervolgens mee te lopen naar het whiteboard, legde uit waar het voor bedoeld was en ondersteunde waar nodig met het formuleren en opschrijven van hun wensen en behoeften.

► **Richt een ouderkamer/ ontvangstruimte voor ouders in (niveau 1)**

Het lijkt misschien logisch, maar toch zijn er nog veel scholen zonder (toegankelijke) ouderkamer. In onze gesprekken met ouders kwam deze behoefte vaak als eerste omhoog. Ouders geven aan dat het niet altijd makkelijk is elkaar 's ochtends op het schoolplein echt te ontmoeten. In een ouderkamer kunnen ouders elkaar en schoolmedewerkers in alle rust leren kennen. Als het gaat om de inrichting zijn de volgende aspecten van belang zijn:

- Zorg ervoor dat de ouderkamer makkelijk vindbaar én toegankelijk is voor alle ouders. Dus sowieso op de begane grond!
- Zorg dat de ouderkamer uitnodigend is ingericht, men moet naar binnen willen stappen. Bijvoorbeeld: zorg dat er altijd koffie en thee aanwezig is en versnaperingen.
- Wanneer mogelijk is het handig om aangrenzend aan de ouderkamer een ruimte te hebben om privégesprekken te voeren.
- Stel een agenda op voor de ouderkamer met daarop een duidelijke structuur en aankondigingen van de thema's die worden behandeld.
- Zorg voor regelmatige aanwezigheid van belangrijke medewerkers zoals de brugfunctionaris, maar ook (als intern aanwezig) de buurtteammedewerker, de jeugdverpleegkundige en de ouder- en kind adviseur.

► **Zorg voor contactmomenten tussen ouders en met de wijk (niveau 2)**

Scholen werken veelal samen met partners in de buurt voor bijvoorbeeld gezinsondersteuning. Toch komen gezinnen niet altijd bij deze partners aan. Scholen kunnen hierin hun rol pakken als verbindende partij tussen ouders en de buurt, om drempels bij organisaties te slechten.

- Organiseer een buurtfeest en nodig de partners en bewoners uit de wijk hierbij uit.
- Nodig ouders uit met een groepje samen de wijk te leren kennen, bijvoorbeeld onder leiding van de brugfunctionaris.
- Ga samen met ouders een aantal organisaties af en stel medewerkers voor, zoals bijvoorbeeld bij het buurtteam, zodat de drempel om naar binnen te stappen verlaagd wordt.
- Zorg voor een beloning voor deelname om ouders over de streep te trekken. Dit werkt goed.

SCHOOLVOORBEELD

De brugfunctionaris van een school uit ons onderzoek startte een wandelgroep op de vrijdagmiddag. Moeders kwamen in een groepje samen om elkaar te leren kennen, te bewegen en de buurt in te gaan. De eerste keren kregen de moeders een cadeaubon van 20,- euro voor deelname, een paar weken verder sloten ze vervolgens aan uit enthousiasme.

► Organiseer themabijeenkomsten voor ouders (niveau 2)

- Op basis van de behoefte-inventarisatie kunnen themabijeenkomsten georganiseerd worden en experts worden uitgenodigd.
- Themabijeenkomsten kunnen ondersteunend zijn aan een armoede-aanpak door bijvoorbeeld informatie te delen over de mogelijkheden rondom gemeentelijke voorzieningen en het Jeugd Educatiefonds.
- Neem de geplande bijeenkomsten in de ouderkamer-agenda op en hang deze in het zicht zodat ouders er kennis van kunnen nemen.
- Organiseer themabijeenkomsten (ook) in de avonden zodat werkende ouders ook aan kunnen schuiven.
- Verwacht bij het opstarten niet meteen te veel van de opkomst bij bijeenkomsten, zoiets heeft tijd nodig en een lange adem.

SCHOOLVOORBEELD

Een school uit ons onderzoek plande al aan het begin van het schooljaar samen met externe professionals zoals de jeugdverpleegkundige, de buurtteammedewerker en de ouder- en kind adviseur een aantal themabijeenkomsten in en nam deze op in de jaarkalender. De professionals wisten zo wat hen te doen stond en pakten dit samen met de brugfunctionaris op. Zo kon er direct aan het begin van het schooljaar al 'reclame' gemaakt worden voor de bijeenkomsten.

► Zorg voor erkenning

Het is belangrijk betrokken ouders te allen tijde te erkennen. Zorg ervoor dat hun inzet wordt gezien, bijvoorbeeld door ze te belonen met bijvoorbeeld een uitje of een cadeaubon. Sommige scholen uit ons onderzoek zetten 'buddys' in: ouders die bijspringen bij het organiseren van activiteiten tegen een vrijwilligersvergoeding.

Noot uit onderzoek: We zagen dat scholen er soms te snel vanuit gaan dat ze weten wat de noden en wensen van ouders zijn. De aannames over behoeften van ouders vanuit scholen bleek vaak niet te kloppen als we het toetsten bij ouders. Scholen waren soms blij verrast met frisse nieuwe ideeën van ouders. Ook hierom is het ophalen van behoeftes van ouders zo van belang!

Ouders aan het woord

We hebben de afgelopen jaren met een groot aantal ouders gesproken in het kader van ons actie-onderzoek. Hun wensen en behoeften zijn sowieso verwerkt in deze handreiking, maar hier willen we toch nog enkele zaken uitlichten die we van ouders op meerdere scholen terugkregen.

Veel ouders, met name (alleenstaande) moeders, geven aan zich geïsoleerd en eenzaam te voelen in de opvoeding. Deze ouders geven aan dat zij behoefte hebben aan ondersteuning bij opvoedkwesties vanuit school, zeker op het speciaal onderwijs. Zij hebben het dan enerzijds over het uitnodigen van experts op het gebied van opvoedvraagstukken (bijvoorbeeld een gedragswetenschapper) en anderzijds over het uitwisselen van ervaringen met andere ouders. Ouders zijn vaak op zoek naar contact, maar vinden het niet altijd even makkelijk dit zelf in gang te zetten. Uitwisseling tussen ouders kan bijvoorbeeld worden gefaciliteerd door de brugfunctionaris aan de hand van creatieve werkvormen. Ook kan worden gewerkt aan onderlinge ontmoeting van ouders door gezamenlijke activiteiten te ondernemen, zoals samen bewegen, creatieve cursussen of uitjes.

Ouders benadrukken dat het van belang is om oog te hebben voor culturele verschillen /opvoedverschillen en de taalbarrière die er soms is. Zowel tussen ouders en school als tussen groepen ouders. Hier kan mee omgegaan worden door sleutelfiguren en tolken in te zetten vanuit verschillende gemeenschappen die die vertaalslag kunnen maken. Maar bijvoorbeeld ook het aanbieden van taallessen voor ouders is hierin van belang. Taallessen aanbieden op school kan een eerste stap zijn naar toeleiding naar werk om gezinnen uit de armoede te krijgen.

Verder lezen:

- De [Kwieb ouder en schoolapp](#) heeft een vertaalfunctie voor plusminus 40 talen:
- De meeste scholen maken inmiddels gebruik van de subsidieregeling '[Brugfunctionaris](#)'. In het rapport '[Bruggen tussen school en thuis](#)' staat uitgebreid beschreven wat een brugfunctionaris op school kan betekenen, ook bij het bevorderen van ouderbetrokkenheid.
- In de kennisbank van het NJI staan tips opgenomen over het belang van [samenwerken met ouders op school](#).

4

Hoe kan het personeel op mijn school armoede (beter) signaleren en bespreekbaar maken?

Vaak zijn leerkrachten degenen die als eerste signalen van armoede oppikken, en vaak zijn ze ook voor ouders een eerste aanspreekpunt. Het is dus van belang dat leerkrachten zich bekwaam voelen in het oppikken van signalen en vervolgens het gesprek hierover durven aan te gaan. We weten echter ook dat het een lastig onderwerp is voor leerkrachten om aan te stippen bij leerlingen en ouders, ook vanwege het taboe dat soms heerst op het onderwerp geldzorgen. Daarbij is een voorwaarde voor het bespreekbaar maken van armoede ook dat het team handelingsmogelijkheden heeft; welke handvatten zijn er om te acteren op dat wat een leerkracht signaleert en wil bespreken, bij wie kan men intern terecht? (Zie hiervoor ook vraag 4 Hoe kunnen we leerlingen en gezinnen (beter) doorverwijzen en ondersteunen? (intern/extern))

Scholen zetten verschillende middelen in om het schoolteam te versterken in het signaleren en bespreekbaar maken van armoede. Enerzijds gaat het hier om professionalisering van het schoolteam door structurele intervisie en trainingen. Anderzijds zijn er de instrumenten en tools om het team te ondersteunen bij het in kaart brengen van de thuissituatie van kinderen en gezinnen

► **Werk aan de professionalisering van het schoolteam**

Intervisie

Een projectleider of coördinator kan het thema armoede steeds opnieuw bij het personeel onder de aandacht brengen, onder andere via intervisie, zodat het *top of mind* blijft. Er zijn ook scholen die ervaringsdeskundigen uitnodigen om over armoede met het team in gesprek te gaan. Een andere mogelijkheid is het inrichten van een studiedag voor het personeel specifiek om dit thema te bespreken. Er zijn scholen die op zulke dagen gastsprekers uitnodigen als verdieping op het thema.

Trainingen

Daarbij is het voor de professionalisering van het schoolteam van belang getraind te worden in het signaleren en bespreekbaar maken van armoede. Signalen van armoede zijn niet altijd evident of eenduidig weten we uit onderzoek.¹³ Daarbij kunnen leerkrachten en overig personeel handelingsverlegenheid ervaren bij het in gesprek gaan over financiële zorgen met ouders.

Er komen in Nederland inmiddels steeds meer trainingen over het signaleren en bespreekbaar maken van armoede, specifiek ook in het onderwijs. Hieronder staan een aantal voorbeelden, maar let op: het blijft belangrijk als school te onderzoeken welke training aansluit op de specifieke wensen en behoeften van de school, het personeel en de ouderpopulatie die wordt bediend.

► Middelen om te signaleren en bespreekbaar te maken

Het intakegesprek

In dit gesprek kan de thuissituatie van gezinnen in kaart worden gebracht ook met het oog op eventuele armoede- en schuldenproblematiek. Sommige scholen maken hierbij gebruik van een signaleringslijst of nemen een aantal specifieke vragen op die eventuele financiële zorgen van ouders omhoog moeten halen.

Sommige scholen (in Amsterdam) vragen specifiek naar het gebruik van de stadspas. Bij bevestiging door een ouder is er dan in ieder geval inzicht in de inkomenspositie, hoewel het gevaar hiervan ook is dat ouders die geen gebruik maken van een stadspas, maar wel een laag inkomen of financiële zorgen hebben niet in beeld worden gebracht.

Er bestaan ook signaalkaarten ter ondersteuning van het gesprek met ouders (zie **Verder lezen**).

SCHOOLVOORBEELD

Een school uit ons onderzoek gebruikte een signaleringsinstrument waarmee verschillende mogelijke problemen in kaart kunnen worden gebracht. Deze lijst werd jaarlijks aan het begin van het jaar ingevuld door leerkrachten in het kader van het Handelingsgericht werken. De intern begeleider voegde daar vervolgens het onderdeel armoede aan toe, met daarin een onderscheid tussen de categorieën 'persoonlijke verzorging', 'somatische klachten', 'woon- en leefomstandigheden' en 'gedrag van het kind'. Signalen zijn bijvoorbeeld: kinderen die geen fruit mee naar school hadden of kinderen die veel te kleine kleding of kapotte schoenen droegen. Na het invullen van de signaleringslijst staat er voor elke leerkracht (of voor elk duo) een groepsbespreking met de IB'er gepland om de lijst door te nemen. Leerkrachten vinden het soms nog wel lastig om in te vullen, maar de IB'er zorgt ervoor dat de aandacht niet verslapt en bespreekt signalen samen met de leerkracht met de ouders. Indien nodig wordt er doorverwijzen naar de medewerkers van het ouder- en kindteam of het buurtteam op school.¹⁴

Huisbezoeken

Sommige scholen leggen huisbezoeken af. Dit is behoorlijk tijdsintensief en er zijn ook scholen die dit te invasief vinden. De scholen die het wel doen geven aan dat ze zo veel beter zicht krijgen op het kind en de thuissituatie. Ook geven deze scholen aan dat als het doen van huisbezoeken als normaal gegeven aan ouders wordt gepresenteerd, er vaak weinig weerstand vanuit ouders is. Uit ons onderzoek blijkt dat het afleggen van een huisbezoek ook kan zorgen voor extra vertrouwen tussen leerkracht, kind en de ouders. Volgens een school die hier voortvarend mee aan de slag ging, komen er door de huisbezoeken ook dingen boven tafel die de leerkrachten normaal gesproken normaal gesproken niet snel te weten zouden zijn gekomen omdat ouders dit uit zichzelf vaak niet benoemen.¹⁵

Verborgene kennis

Een advies is ook om gebruik te maken van de zogenaamde 'verborgene kennis' op school. Hiermee bedoelen we bijvoorbeeld de conciërge of de administratief medewerkers of andere sleutelfiguren die in contact staan met ouders. Er zijn bijvoorbeeld schoolmedewerkers die dicht in de buurt van de school wonen die weten wat er onder ouders leeft, die signalen opvangen en deze ook kunnen doorgeven.¹⁶

Overgang voorschool – primair onderwijs

We zien dat basisscholen steeds meer de samenwerking opzoeken met de voorschool rondom het in beeld brengen van de (financiële) thuissituatie van kinderen en gezinnen die zich aanmelden. Scholen denken bijvoorbeeld na over hoe structureel overleg vorm te geven tussen relevante professionals van de voorschool en het primair onderwijs.

SCHOOLVOORBEELD

Een school is gestart met een project om leerkrachten te faciliteren in het afleggen van huisbezoeken bij leerlingen. Het blijkt een succes want er komen veel dingen boven tafel die medewerkers van de school normaal gesproken niet snel te weten zouden zijn gekomen omdat ouders dit uit zichzelf vaak niet benoemen. Aan sommige signalen werden gelijk acties gekoppeld. Leerkracht: *'Daarvan zeggen we tegen ouders: we gaan het niet aan de grote klok hangen, maar we kunnen wel zorgen voor een bed.'*

Verder lezen:

- In deze [handreiking](#) staan waardevolle tips over hoe armoede te signaleren, bespreekbaar te maken én door te verwijzen. De handreiking is in samenwerking met scholen opgesteld en kan ter inspiratie dienen om met elkaar in gesprek te gaan over de inrichting van een armoede-aanpak.
- Op deze website staan waardevolle adviezen over omgaan met [armoede in de klas](#).
- Dit zijn links naar enkele trainingen over het signaleren en bespreekbaar maken van armoede. Belangrijk: we hebben geen onderzoek gedaan naar de effectiviteit van deze trainingen, dus dit zijn slechts voorbeelden van trainingen die op het moment van het schrijven van deze handreiking worden aangeboden:
- [Armoede - NCJ](#)
- [Positive Minds – Doorbreek de cirkel van armoede](#)
- Expertisecentrum de Vonk heeft een [signalenkaart Geldzorgen](#) opgesteld.
- Op de website [gelijke kansen in de klas](#) staan tools, artikelen, spellen en andere nuttige links rondom het thema van kansengelijkheid op een rij (van de makers van de televisieserie Klassen op de NPO).
- In deze twee kennisbanken staan veel nuttige tips, bijvoorbeeld over gesprekstechnieken ter ondersteuning van een gesprek over geldzorgen en handreikingen over omgaan met geldzorgen in het MBO en de kinderopvang: [Kennisbundel - Kennisbundel Schouders Eronder](#) en [Kennisbank | Alliantie Kinderarmoede](#)

5

Hoe kunnen we leerlingen en gezinnen (beter) doorverwijzen en ondersteunen? (intern/extern)

Succesvolle (brede) ondersteuning van leerlingen en gezinnen op school vraagt om een tweeledige aanpak. De aanpak dient zich ten eerste te richten op het bevorderen van interne/externe samenwerking zodat doorverwijzing snel en succesvol plaats kan vinden en vraagt daarnaast van alle professionals een brede blik op hoe ondersteuning van leerlingen en gezinnen kansengelijkheid kan bevorderen. Hiervoor is het van belang dat het schoolteam kennis heeft van de verschillende fondsen, gemeentelijke regelingen en algemene mogelijkheden rondom voorzieningen voor leerlingen en gezinnen (denk aan de laptopregeling of de stadspas), en van de verschillende organisaties die op dit thema voor school van betekenis kunnen zijn.

Samenwerking intern/extern

We zien dat een stevige samenwerking tussen interne en externe professionals van belang is bij de ondersteuning van gezinnen op het gebied van geldzorgen en aanverwante problematiek. We weten dat armoedeproblematiek vaak ingrijpt op andere leefdomeinen, zoals gezondheid, wonen of opvoeding, en het is daarom belangrijk om naast de brugfunctionaris ook externe professionals in stelling te brengen als het gaat om het oppakken van vragen. Denk bijvoorbeeld aan medewerkers van het buurtteam, de GGD en de ouder- en kindteams. We zien dat op scholen waar ook externe professionals vaste gezichten zijn, elkaar goed kennen en nauw samenwerken in gezamenlijkheid vaak sneller kunnen handelen bij (financiële en aanverwante) problemen van gezinnen en integrale ondersteuning kunnen bieden. Rondom het opzetten van een dergelijke samenwerking, zien we in ons onderzoek de volgende 'good practices' in de praktijk.

► Stadia van armoedeondersteuning

De scholen uit het onderzoek zijn in verschillende fases van implementatie met betrekking tot armoedeondersteuning. Overkoepelend onderscheiden we drie stadia:

De brugfunctionaris

Een brugfunctionaris heeft tot taak een brug te slaan tussen thuis en school, bouwt een vertrouwensband op met ouders, kan bijdragen aan vroegtijdige signalering bij problemen en ondersteuning bieden of doorverwijzen naar de juiste hulp.¹⁷ De brugfunctionaris blijkt een belangrijke spil in het inrichten en bestendigen van een armoede-aanpak. De brugfunctionaris heeft kennis van de interne en externe wegen naar voorzieningen, fondsen en relevante organisaties rondom armoedeondersteuning en kan (warm) overdragen, bijvoorbeeld aan het buurtteam.¹⁸

De brugfunctionaris in tandem met de buurtteammedewerker

Op een aantal scholen is een buurtteammedewerker aanwezig met een vast inloopspreekuur op school. We zien in deze gevallen dat de brugfunctionaris de bredere ondersteuning van gezinnen oppakt (aanvragen voorzieningen, het organiseren van de ouderkamer en themabijeenkomsten etc.) en doorverwijst naar de buurtteammedewerker voor complexere, financiële en aanverwante vragen (bijvoorbeeld schuldhulp, huisvesting). Op scholen waar dit op deze wijze is ingericht, zien we dat de buurtteammedewerker snel schakelt met de brugfunctionaris en direct hulpvragen rondom armoede-problematiek over kan nemen. Dit ontlast de brugfunctionaris. Het zorgt er ook voor dat de drempel om bij het buurtteam aan te kloppen voor ouders lager is, ook omdat zij via de (vertrouwde) brugfunctionaris naar de buurtteammedewerker op school kunnen worden toegeleid (warme overdracht).

Het ouderservicepunt of familieloket

Op enkele scholen is er een ouderservicepunt of familieloket ingericht. Hier werken verschillende (interne en externe) professionals samen om leerlingen en gezinnen brede ondersteuning te bieden. In de praktijk zijn dit ten eerste de brugfunctionaris, de buurtteammedewerker en een medewerker van de ouder- en kindteams. Op een enkele school houdt de jeugdverpleegkundige ook een spreekuur in het servicepunt. Deze professionals werken nauw samen, stemmen onderling af en pakken in gezamenlijkheid vraagstukken op met betrekking tot financiën, opvoeding en gezondheid.

Noot uit onderzoek: Op de scholen waar het ouderservicepunt nog relatief kortgeleden is opgestart, kunnen er nog weinig ouders zijn die zichzelf aanmelden of spontaan naar binnenlopen. Ook hier geldt: niet te hoge verwachtingen en een lange adem hebben. Op de school waar het ouderservicepunt al langer loopt, zien we een drukbezocht punt waar ouders spontaan binnenlopen. Op deze school vertrouwen ouders de buurtteammedewerker en zien haar als onderdeel van de school. Een voorbeeld hiervan is dat een ouder haar buurvrouw die ook ondersteuning bij het buurtteam zocht, meenam naar het servicepunt op school.

► Randvoorwaarden voor samenwerking

Het idee van een loket op school is dat ouders binnen een vertrouwde setting (de school) ondersteuning kunnen ontvangen én dat ouders binnen de school makkelijk doorgeleid kunnen worden wanneer het schoolteam signaleert dat ouders wat extra ondersteuning zouden kunnen gebruiken. Ons onderzoek laat zien dat het inrichten van een loket en het bestendigen van de samenwerking met het buurtteam en het ouder- en kindteam in de praktijk niet altijd even soepel verloopt. De samenwerking staat of valt bij het maken van goede afspraken met de samenwerkende buurtteamorganisatie en het ouder- en kindteam. We zien dat het daarbij van belang is dat er bestuurlijk draagvlak is vanuit de samenwerkende partijen. De rollen, taken en verantwoordelijkheden van externe professionals die deels op school komen werken moeten voor iedereen helder en afgebakend zijn. Een randvoorwaarde voor een succesvol werkend familieservicepunt is ook dat de externe professionals vaste gezichten op school worden en op overlappende tijden aanwezig zijn. Dit vraagt om stevige afstemming tussen de verschillende partijen, zodat medewerkers gefaciliteerd worden vanuit de eigen organisatie en met een duidelijk mandaat aan de slag gaan op school.

Noot uit onderzoek: Uit ons onderzoek blijkt dat scholen nu nog veelal enkel met externe professionals zelf afstemmen over hoe de samenwerking er concreet uit moet komen te zien en wie welke taken en verantwoordelijkheden heeft. Echter zijn deze afspraken soms nog te vrijblijvend. Een aanbeveling is dan ook aan scholen om direct het management/de directie van de samenwerkingspartners bij het opzetten van een armoede-aanpak te betrekken en zo te borgen dat er ook bestuurlijk draagvlak is vanuit de betreffende organisaties en externe professionals tijd, middelen en mandaat hebben om zich te committeren aan de armoede-aanpak op school.

► Profielen professionals

Naast mandaat, tijd en middelen constateren we in ons onderzoek dat (externe) professionals die zich bezighouden met ondersteuning van leerlingen en gezinnen op school aan een bepaald profiel dienen te voldoen wil de aanpak succesvol zijn. Uiteraard hangt een functieprofiel ook samen met de ouderpopulatie en de wijk waarin de school staat, en zullen er per school verschillen zijn in taken en verantwoordelijkheden van de medewerkers. Toch kunnen we overkoepelend het volgende stellen (zie bijlage 1 voor voorbeelden van functieprofielen van professionals binnen een familieschool):

Profiel brugfunctionaris

In het rapport 'Bruggen tussen school en thuis' worden de volgende eigenschappen genoemd als het gaat om een succesvolle invulling van de functie van de brugfunctionaris:

- Zichtbaar door aanwezigheid
- Laagdrempelig en bereikbaar
- In staat een vertrouwensband op te bouwen
- Empathisch en open
- Sterke sociale en communicatieve vaardigheden
- Affiniteit met minima- en doelgroep gezinnen
- Flexibiliteit en stressbestendigheid
- Inventief en planmatig werken¹⁹

Vanuit ons onderzoek zien we daarnaast dat succesvolle brugfunctionarissen toegankelijk zijn, eventueel zelf uit de leefwereld van ouders komen of daar in ieder geval goed op kunnen aansluiten, de taal van de ouders spreken en vanuit een outreachende aanpak werken.

Profiel buurtteammedewerker

Mocht het zo zijn dat er op school een buurtteammedewerker spreekuur houdt om vragen van ouders op te pakken of over te nemen van de brugfunctionaris, dan is het van belang dat de buurtteammedewerker:

- outreachend is en gemakkelijk op ouders of medewerkers afstapt
- generalistisch te werk kan gaan, aangezien vragen ook breder kunnen zijn dan alleen financiën.
- een vast gezicht wordt op school zodat de drempel om aan te kloppen voor ouders lager is/ wordt.

- aandacht besteedt aan de eigen zichtbaarheid, bijvoorbeeld door 's ochtend met het overige schoolteam op het schoolplein te staan en gezinnen te groeten.
- mee wil doen aan themabijeenkomsten die gaan over geld-gerelateerde zaken.
- flexibel is, snel kan schakelen en korte lijnen heeft met de brugfunctionaris als die functie is ingevuld.

SCHOOLVOORBEELD

Een goede tip van een school is om de externe professionals die spreekuur houden op school aan het begin van het schooljaar voor te stellen, bijvoorbeeld tijdens ouderavonden en ook aan de rest van het schoolteam. Zo raken gezichten vertrouwd, en voelen externe professionals zich gesteund en gefaciliteerd in hun werkzaamheden door de school. Ook hier geldt dat dit de drempel verlaagd voor ouders om aan te kloppen én dat het interne en externe doorverwijzing vergemakkelijkt.

SCHOOLVOORBEELD

Een voorbeeld van hoe een outreachende en vaste buurtteammedewerker op school het verschil kan maken: Een moeder vertelde ons hoe de buurtteammedewerker op school haar na langdurige ondersteuning geholpen had uit een gewelddadige relatie te stappen. Deze moeder gaf aan dat ze nooit bij het buurtteam naar binnen had durven stappen, dat haar wereld heel klein was en ze alleen nog op school kwam om haar dochter op te halen. Hier raakte ze in gesprek met de buurtteammedewerker. Langzamerhand bouwde ze een vertrouwensrelatie op en durfde moeder haar verhaal te doen. De buurtteammedewerker heeft haar uiteindelijk, naast andere ondersteuning, aan een woning geholpen. Moeder benadrukte dat dit alleen gelukt is omdat er hulp op school werd geboden, de enige plek waar ze nog kwam en ze zich een beetje veilig voelde.

► **Periodieke afstemming met interne en externe professionals**

Om de samenwerking tussen interne en externe professionals te professionaliseren en te borgen, zien we dat scholen de volgende stappen zetten:

- Het inplannen van een structureel casuïstiekoverleg met interne betrokkenen zoals de intern begeleider en/of zorgcoördinator en externe betrokkenen zoals medewerkers van het buurtteam, de ouder- en kindteams en de GGD.
- Het vastleggen van de taken en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen, de werkprocessen en de procedure rondom het delen van gegevens (AVG) in een werkdocument.
- Het opstellen van een gezamenlijke jaarkalender waarin de plannen zijn opgenomen zoals de organisatie van themabijeenkomsten voor ouders vanuit de verschillende expertises (o.a. financiën, gezondheid en opvoeding), de (overlappende) inloopspreekuren of de bemensing van het ouderservicepunt of familieloket. Dit ook zodat iedereen weet wat er wanneer staat te gebeuren het komende schooljaar en ook externe professionals vanaf het begin betrokken zijn bij de invulling van de armoede-aanpak.

SCHOOLVOORBEELD

Een school uit ons onderzoek faciliteerde aan het begin van het schooljaar een overleg tussen de directeur, de brugfunctionaris, de buurtteammedewerker, de ouder- en kindadviseur en de jeugdverpleegkundige. Samen brainstormden ze over de thema's die leefden onder de ouderpopulatie op school en waar zij vanuit hun expertise op in wilden spelen. Vervolgens legden ze dit gezamenlijk vast in een jaarkalender zodat ze allemaal wisten wat er van hen wanneer verwacht werd en ze ook samen zaken konden oppakken, zoals bijvoorbeeld het leiden van themabijeenkomsten. Zo organiseerden ze gezamenlijk onder andere de volgende terugkerende bijeenkomsten op basis van de vraagstukken van ouders:

- Bijeenkomsten over vaccinaties
- Bijeenkomsten over social media en schermgebruik
- Bijeenkomsten over gemeentelijke voorzieningen voor mensen met een laag inkomen

► Een zichtbare sociale kaart

Enkele scholen uit ons actie-onderzoek maakten een poster met daarop de belangrijkste ondersteuningspartners in de wijk als het gaat om ondersteuning voor gezinnen. Ze hingen deze poster op verschillende plekken in school op zodat voor iedereen (leerkrachten, overig schoolpersoneel en ouders) zichtbaar is met wie de school samenwerkt en waar eventueel naar doorverwezen kan worden. Zie bij [Verder lezen](#) een voorbeeld van een poster van de ondersteuningsstructuur ontworpen door de gemeente Amsterdam.

► Als het kan: warme overdracht

Het is op veel scholen (nog) niet het geval dat er een buurtteammedewerker spreekuur houdt of op vaste tijden aanwezig is. Hoewel de meeste scholen deze wens wel hebben, komt zo'n samenwerking om verschillende redenen niet altijd van de grond, bijvoorbeeld door capaciteitsproblemen bij de buurtteams. In dat geval zal een leerkracht en/of een brugfunctionaris een ouder, wanneer nodig, dus extern moeten doorverwijzen naar het buurtteam. We weten uit onderzoek²⁰ dat mensen niet direct bij een buurtteam naar binnen durven stappen als ze 'koud' worden doorverwezen, dus zonder begeleiding van een vertrouwd persoon. 'Warme overdracht' - bij het eerste gesprek meegaan - werkt het beste om mensen bij andere instanties aan te laten komen.

SCHOOLVOORBEELD

Scholen werkten in ons onderzoek aan ouderbetrokkenheid, ook om de armoede-aanpak te kunnen bestendigen. Op sommige scholen ging men de buurt in met een groep ouders, bijvoorbeeld met een vaste wandelgroep, om deze te leren kennen. Eén school ging met de wandelgroep specifiek de wijk in om de locatie van het buurtteam te verkennen, gezamenlijk even naar binnen te lopen en de handen van de medewerkers daar te schudden zodat de drempel om op een later moment naar binnen te stappen voor ouders lager werd.

Brede blik op armoedebestrijding

Naast de samenwerking met de verschillende partners in het sociaal domein, is het van belang dat men op school met een brede blik kijkt naar armoedeondersteuning als onderdeel van een integrale aanpak om kansengelijkheid te bevorderen. Dit betekent dat er kennis van zaken moet zijn op het gebied van gemeentelijke regelingen, fondsen, en andere mogelijkheden om materiele en financiële steun te verlenen aan gezinnen. Daarnaast moet er vanuit een brede blik gekeken worden naar wat leerlingen en gezinnen nog meer nodig hebben, bijvoorbeeld op het gebied van ontwikkelkansen (dus extra inzet op onderwijs) en ontspanningsmogelijkheden, zoals sport, uitjes of naschools aanbod.

► Materiele en financiële ondersteuning

We zien op veel scholen dat er gebruik wordt gemaakt van een breed scala aan ondersteuningsmogelijkheden. Voorbeelden hiervan zijn: de laptopregeling, het aanvragen van gemeentelijke voorzieningen (zoals de stadspas), het vergoeden van de kosten voor de voorschool, hulp bij huisvestingsproblematiek (zoals schimmel in woningen), hulp bij de kosten voor openbaar vervoer, ondersteuning bij het lid worden van verenigingen, ondersteuning bij de kosten voor het behalen van een zwemdiploma, gratis tandarts, logopedie, fysiotherapie en opticiens op school, gratis oogmeting en vergoeding voor een bril, fietslessen en reparaties et cetera.

Scholen kunnen voor het indienen van een ondersteuningsaanvraag terecht bij diverse fondsen en stichtingen; Onder andere bij organisaties als Sam& voor alle kinderen (dit is een samenwerking van o.a. Leergeld, Jeugdfonds Sport & Cultuur, Kinderhulp, Jarige Job), het Jeugdeducatiefonds, stichting Kinderfondsen Nederland en het Armoedefonds.

Verder lezen:

- Gemeente Amsterdam ontwierp een handreiking en poster over de ondersteuningsstructuur om een school heen die ter inspiratie kan dienen.
- De Gelijke Kansen Alliantie schreef een handreiking over de samenwerking met lokale partners.
- In deze tussentijdse rapportage doen wij samen met het Kohnstamm Instituut verslag van het evaluatieonderzoek op de Amsterdamse Familieschool. De resultaten van deze evaluatie zijn ook van waarde voor andere scholen:
Werken aan kansengelijkheid op de Amsterdamse Familieschool
- Deze publicaties kunnen helpen bij het nadenken over (samen)werken in de wijk:
Samenwerking aanpak armoede en schulden - Integraal werken in de wijk
Kenniskring lokale aanpak van kinderarmoede

6

Hoe kan mijn school de financiële kennis en vaardigheden van leerlingen bevorderen?

Er is de afgelopen jaren veel onderzoek gedaan naar nut en noodzaak van financiële educatie voor leerlingen in het onderwijs (zie [Verder lezen](#)). Recent onderzoek laat zien dat financiële educatie een sterk positieve impact heeft op (gezond) financieel gedrag, en zelfs nog meer op financiële geletterdheid.²¹ Structurele inbedding van financiële educatie (in een doorlopende lijn) vanaf de basisschool – dus bij herhaling en vanaf jonge leeftijd - zou in principe het hoogste rendement kunnen geven op financiële geletterdheid in de volwassenheid. We zien echter dat er nog weinig scholen zijn, ook in ons onderzoek, die werk maken van de structurele bevordering van financiële kennis en vaardigheden van leerlingen.

Veel scholen maken gebruik van 'De Week van het Geld' om aandacht te besteden aan omgaan met geld. Er zijn ook scholen die meedoen aan het zakgeldproject: dit is een interventie gericht op kinderen in de leeftijd van 6 tot en met 12 jaar die niet structureel kunnen oefenen met zakgeld. Gedurende 26 weken oefenen ouders met het geven van zakgeld en kinderen met het krijgen van zakgeld. Het Zakgeldproject is vanaf november 2024 erkend als 'Goed onderbouwd' en opgenomen in de Databank Effectieve Sociale Interventies van Movisie²². Dit betekent dat de werkzaamheid van de aanpak goed is onderbouwd, maar nog niet of effectiviteit is gemeten.

Het werken aan de financiële kennis en vaardigheden van leerlingen is slechts een klein, maar belangrijk aspect van een armoede-aanpak als onderdeel van een integrale aanpak om kansengelijkheid te bevorderen. Structurele inbedding van onderwijs over geldzaken in het primair onderwijs zijn we in het onderzoek niet tegengekomen.

Verder lezen

- Zowel op de website van [het zakgeldproject](#) als op de website van [de Week van het Geld](#) staan werkvormen en lesmateriaal om samen met leerlingen aan de slag te gaan met geld.
- Op het onderwijsplatform [geldlessen.nl](#) van Wijzer in Geldzaken is een breed scala aan lesmateriaal van diverse organisaties beschikbaar van gastlessen tot lespakketten, van digilessen tot theatervoorstellingen.
- Op [aan de slag met armoede.nl](#) staat gratis lesmateriaal rondom het thema van geld en armoede bestemd voor groep 7/8. De leerlingen krijgen handige tips voor wat je met weinig geld kunt doen en vooral: hoe je elkaar kunt helpen.
- In het artikel ['Jong geleerd, is oud gedaan! Effecten van financiële-educatieprogramma's voor kinderen en adolescenten. Wat werkt?'](#)²³ wordt dieper ingegaan op de do's en don'ts rondom financiële educatie voor kinderen en jongeren.

Hoe kan mijn school brede ondersteuning bieden aan ouders/verzorgers op het gebied van participatie en het bevorderen van (financiële) kennis en vaardigheden?

Ouders die in armoede leven, participeren over het algemeen minder in de samenleving. Uit het isolement komen en participeren in activiteiten op school, in cursussen of opleiding of (vrijwilligers-) werk dragen bij aan de gezondheid, het sociale netwerk en zelfbeeld van ouders. Ouders die bezig zijn met leren en werken, brengen een cultuur van leren in het gezin en zijn goede rolmodellen voor hun kinderen. Activering van ouders om zich te ontwikkelen, is daarom ook investeren in kinderen.²⁴²⁵

Scholen zetten verschillende activiteiten in om aan de (financiële) kennis en vaardigheden van ouders te werken en hen brede ondersteuning te bieden op de verschillende leefdoeinen.

► **Activiteiten met als doel informatie over en ondersteuning bij geld en opvoeding (niveau 3)**

Aanbod op niveau 3 is op scholen veelal geconcentreerd rondom de organisatie van themabijeenkomsten over thematiek rondom geld en opvoeding. We zien in de praktijk dat er niet altijd sprake is van een hoge opkomst bij dergelijke bijeenkomsten. Er zijn daarom scholen die experimenteren met aanbod op verschillende tijden, bijvoorbeeld in de avonden voor werkende ouders. Enkele scholen bieden tijdens de bijeenkomsten een maaltijd aan en/of opvang voor de kinderen om meer ouders aan te trekken.

- Het organiseren van themabijeenkomsten over stedelijke armoedevoorzieningen/de stadspas/ Pak je Kans. In dit soort bijeenkomsten kan het buurtteam een belangrijke rol spelen, alsook gemeentemedewerkers van de afdeling armoedevoorzieningen (zie ook Verder lezen).
- Het organiseren van informatiebijeenkomsten over energiarmoede, bijvoorbeeld door het uitnodigen van een energiecoach.
- Het organiseren van themabijeenkomsten rondom financiële opvoeding in samenwerking met het ouder- en kind team.
- Het maken van een jaarplanning met daarin belangrijke data om ouders op momenten in het jaar ondersteuning te bieden. Een voorbeeld is hulp bij de belastingaangifte of bij kwijtschelding van gemeentelijke belastingen.

► **Activiteiten met als doel het versterken van kennis en vaardigheden van ouders (niveau 4)**

We zien in de praktijk dat aanbod organiseren op niveau 4 best een lastige kwestie is, waar scholen ook verschillend instaan. Het vraagstuk is tweeledig: enerzijds blijkt het ingewikkeld ouders aan te trekken met dergelijk aanbod, een aantal genoemde redenen hiervoor zijn dat ouders de berichten hierover niet goed (kunnen) lezen, geen tijd of zin hebben, het niet als waardevol zien, zich schamen of moeilijk van huis kunnen vanwege de zorg voor andere kinderen.²⁶ Anderzijds speelt bij scholen de vraag waar de grens ligt van welke rol een school hierin wil oppakken. Niet elke school ziet zichzelf als de geëigende partij als het gaat om het aanbieden van cursussen om vaardigheden van ouders te versterken. Scholen die zich hier wel op richten, werken hiervoor samen met partners in de wijk. De cursussen worden vaak op school gegeven en zijn gratis. Vaak moeten ouders zich wel inschrijven.

- Aanbod rondom sollicitatietrainingen en loopbaanbegeleiding
- Aanbod rondom het versterken van vaardigheden, zoals bijvoorbeeld fietsles
- Taallessen (vaak i.s.m andere scholen)
- Cursussen rondom Taal en Ouderbetrokkenheid (TOB)

Verder lezen:

- De Flying Squad is een groep medewerkers van de afdeling Armoedebestrijding bij de gemeente Amsterdam die voorlichting geven over regelingen die de gemeente heeft voor inwoners met een krappe beurs en/of schulden. Zij delen informatiemateriaal uit of geven een presentaties over deze regelingen, bijvoorbeeld op scholen.
- Wijzer in geldzaken schreef een samenvatting van onderzoek naar de vraag wanneer financiële educatie (voor volwassenen) het meest succesvol is.

SCHOOLVOORBEELD

Twee scholen uit ons onderzoek besloten samen een naaicursus aan te bieden aan ouders van beide scholen. Elke maandagochtend nadat de kinderen naar school waren gebracht, kwamen plusminus tien moeders bij elkaar in een klaslokaal op een van de scholen voor de naaiworkshop. Zo volgden ze een cursus en was er tegelijkertijd de kans andere moeders beter te leren kennen.

8

Wat zijn randvoorwaarden bij het inrichten van een armoede-aanpak op school?

Op basis van het actie-onderzoek kunnen we een aantal randvoorwaarden formuleren die van belang zijn bij de inrichting van een armoede-aanpak op school.

Een eerste randvoorwaarde volgens schoolteams zelf is bestuurlijk draagvlak en duidelijke aansturing vanuit management/ directie. Een heldere, vastgelegde visie die door het management wordt uitgedragen zorgt ervoor dat schoolpersoneel uniform werkt, bijvoorbeeld op het gebied van signaleren en bespreekbaar maken van armoede.

Daarnaast adviseren we scholen ook om bestuurlijk draagvlak vanuit de samenwerkende organisaties te borgen. Dit kan in belangrijke mate bijdragen aan een goede samenwerking tussen alle professionals. We zien in de praktijk dat overleg op bestuursniveau tussen scholen en partners nog (te) weinig gebeurt; het gezamenlijk werken aan armoedebestrijding op school vraagt ook aansturing van en mandaat voor professionals vanuit de eigen organisatie.

Tijd, middelen en ruimte zijn ook genoemde randvoorwaarden in ons onderzoek. Tijd, bijvoorbeeld voor medewerkers die op huisbezoek gaan. Geld, bekostiging van medewerkers (ook bij externe partners), middelen en materialen. En tot slot ruimte: bijvoorbeeld om een ouderkamer of servicepunt in te richten

De volgende functies spelen een belangrijke rol bij de ondersteuning van leerlingen en gezinnen op school en zijn daarmee volgens scholen randvoorwaardelijk aan het slagen van de aanpak:

Een projectleider of coördinator als aanjager van de aanpak die verbinding kan leggen met samenwerkingspartners, andere scholen en organisaties in de wijk. Hij of zij brengt idealiter een relevant netwerk mee en werkt school-overstijgend. De projectleider organiseert daarbij de structurele overleggen met externen en onderhoudt de samenwerking met partners in het sociaal domein. We zien dat een aanjager/kwartiermaker het succes van een armoede-aanpak echt ten goede kan komen.

Daarnaast is de brugfunctionaris een spil op school op het gebied van ondersteuning van gezinnen. Hij of zij werkt aan ouderbetrokkenheid, bouwt vertrouwensrelaties op met ouders, signaleert zorgen van ouders, pakt laagdrempelige (financiële) vragen op en verwijst door naar het buurtteam of andere relevante samenwerkingspartners.

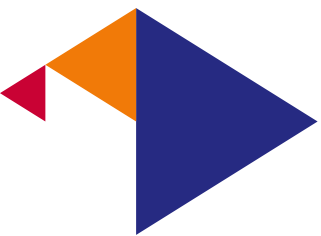
- Een randvoorwaarde voor een succesvolle invulling van de functie is dat er genoeg tijd en middelen beschikbaar worden gesteld om deze rol op te pakken. We zien in de praktijk dat een brugfunctionaris veel ad hoc moet regelen: bijvoorbeeld het doen van aanvragen. Tijd, middelen en ondersteuning door de directie zijn hierin dus van groot belang.
- Ook het profiel van de brugfunctionaris is belangrijk. Op basis van onderzoek naar brugfunctionarissen²⁷ en ons eigen actie-onderzoek zien we dat het belangrijk is dat een brugfunctionaris zichtbaar en toegankelijk is, een empathische houding heeft, flexibel is en snel kan schakelen en aan kan sluiten op de leefwereld van ouders.

Tot slot de buurtteammedewerker op school: belangrijk is dat hij of zij outreachend werkt, en dus zelf op ouders durft af te stappen, en vanuit een generalistische aanpak kan werken. Hier geldt ook dat het succes van een inloopspreekuur door het buurtteam op school samenhangt met de mate waarin de buurtteammedewerker een vast gezicht op school wordt. We zien in de praktijk dat hoe langer een buurtteammedewerker rondloopt op school, hoe beter hij of zij wordt gevonden door ouders.

Tot slot geldt voor bovenstaande dat het onderscheid in taken, rollen en verantwoordelijkheden van alle functies helder is en vastgelegd en dat de schooldirectie hier actief op stuurt. Een advies is om daarom profielen van de verschillende functies op te stellen.

Verder lezen:

- In bijlage 1 staan twee voorbeelden van functieprofielen die zijn opgesteld op een van de Familiescholen in Amsterdam.

Bijlage 1 - Voorbeelden van functieomschrijvingen

Functieomschrijving brugfunctionaris

Inleiding

Goed onderwijs is de sleutel tot een kansrijk leven. ASKO wil dat ieder kind zich optimaal ontwikkelt. Om kinderen van een krachtige basis te voorzien heeft ASKO eigen Familiescholen. Door het hele gezin te ondersteunen, creëren we voor de kinderen een brede ontwikkelomgeving die talent herkent en aanmoedigt, en belemmeringen wegneemt. Een familieschool vraagt om een aanpassing van de kijk-, denk- en werkwijze van professionals in en om de school.

Binnen de familieschool is de brugfunctionaris een sterke verbinder tussen kind, gezin, school/ opvang en de wijk. Het doel van de brugfunctie is het laagdrempelig bereikbaar zijn voor ouders en leerlingen om vragen en zorgen op te pakken die niet direct onderwijs gerelateerd zijn. Hierdoor kunnen vragen en actuele zorgen binnen de thuissituatie zoveel mogelijk preventief worden aangepakt. Het personeel in het schoolteam kan zich richten op de kerntaak en leerlingen kunnen beter tot ontwikkeling en leren komen. De brugfunctionaris heeft niet als taak om gezinnen te begeleiden maar gezinnen te helpen om de korte lijn te versterken binnen school en naar het familieservicepunt.

Taken Brugfunctionaris (per school af te spreken)

- De kloof tussen 'de wereld op school' en 'de wereld thuis' te overbruggen en daarmee culturele verschillen te verkleinen;
- De schakel te vormen tussen (voor)school/professional en ouder, (voor)school/professional en het buurtteam (altijd als intermediair);
- Waar nodig op huisbezoek te gaan om bekend te raken met de thuissituatie;
- De betrokkenheid van ouders bij het opgroeiende, lerende kind te vergroten en het team van de (Familie)school te ondersteunen;
- De schoolteams te ondersteunen om een open houding naar ouders te ontwikkelen en ouders te zien als partner in het onderwijs;
- Bij te dragen aan een goede relatie tussen (voor)school en ouders;
- Een brug te zijn zodat meer ouders gebruik maken van het Familieservicepunt samen met OKA, buurtteam medewerker en IB'er zorgdragen voor een laagdrempelige inloop
- Contacten te onderhouden met diverse (externe) organisaties met het oog op het uitbreiden van expertise en creëren van een netwerk in samenhang met familieschool coördinator;
- Zichtbaar te zijn door aanwezig te zijn op het schoolplein en ontmoetingsactiviteiten voor de school te organiseren (bijvoorbeeld koffieochtenden). Activiteiten kunnen ook samen met de familieschoolcoördinator worden opgepakt;
- Zijn of haar activiteiten in te zetten op basis van het beleid en het uitvoeringsplan dat de familieschoolcoördinator samen met ouders heeft ontwikkeld.

Competenties

- Sociale en communicatieve vaardigheden
- Hoge mate van sensitiviteit
- Empathisch vermogen en flexibiliteit
- Affiniteit met minima- en doelgroep gezinnen
- Bemiddelen
- Samenwerken
- Initiatief nemen
- Kennis snel eigen maken
- Motiveren en overtuigen
- Stressbestendig zijn
- Inventief zijn
- Planmatig kunnen werken
- Begrijpen en kunnen overdragen naar andere professionals wat het betekent om met gezinnen te werken die veel stressfactoren kennen

Kwaliteitseisen

We verwachten dat de brugfunctionaris:

- Zicht heeft op de groep ouders die niet of minder betrokken zijn bij de school en of het ontwikkelingsproces van hun kinderen;
- Zicht heeft op de groep minima-ouders op school;
- Op de hoogte is van de behoefte die er onder de groep ouders bestaat en hiervoor een vertaling kan maken naar een passend aanbod en activiteiten;
- Ervoor zorgt dat deze groep ouders geïnformeerd wordt over het opvoed- en ondersteuningsaanbod en andere activiteiten zoals ouder programma's en activiteiten voor ouders. Waar nodig ouders stimuleert om gebruik te maken van het aanbod;
- Bijdraagt om de afstemming tussen de school en het Familieservicepunt
- Zorgt voor een doorgaande lijn 'ouderbetrokkenheid' tussen de voorschoolse voorziening, de basisschool en de vo-school en zich inzet voor afstemming tussen voorschools, basisonderwijs en voortgezet onderwijs;
- Specifiek, belangrijke kennis over kwetsbare gezinnen overdraagt aan de teamleden en weet hoe je om kunt gaan met vertrouwelijke informatie;
- Informatie bijhoudt en vrijgeeft voor onderzoek;
- Inhoudelijk rapporteert aan de leidinggevende en het bestuur over de voortgang.

Functieomschrijving medewerker Familieservicepunt

Inleiding

Kinderen ontwikkelen zich optimaal in een brede en rijke context vanuit een rustige en stabiele thuis-situatie. Helaas is deze context lang niet voor alle kinderen zo vanzelfsprekend. De Amsterdamse Familie School werkt samen met de partners uit de wijk actief aan het bieden van perspectief voor deze kinderen en heeft daarbij oog voor de thuissituatie. Deze samenwerking krijgt (bijvoorbeeld) vorm in een Familieservicepunt/ Familiepunt.

Deze notitie beschrijft de voorwaarde voor het werken met een Familieservicepunt en wat dit vraagt van de medewerker en van de school.

Waarom een Familieservicepunt?

De basisschool is voor de meeste kinderen en hun ouders een veilig en vertrouwde, toegankelijke plek. Leerkrachten zien (en horen) hoe het met kinderen gaat en wat er thuis speelt. Hierdoor is de school een goed vertrekpunt voor het ontwikkelen van een integraal aanbod voor kinderen en gezinnen. Een aanbod waardoor kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Om dit waar te maken wil de familie-school een plek zijn waar ouders met allerlei vragen terecht kunnen. Hiervoor werkt de school samen met maatschappelijke partners in het Familieservicepunt.

Marijke de juf van Youssef, groep 5

Youssef maakt nooit zijn huiswerk. Als Marijke vraagt waarom hij dat niet doet blijkt dat de computer thuis stuk is. Tijdens het oudergesprek vertelt Marijke de ouders van Youssef dat zij via het Familieservicepunt een laptop kunnen vragen. Een paar weken later blijkt Youssef nog geen laptop te hebben, zijn ouders waren nog niet naar het Familieservicepunt geweest. Toen heeft Marijke de ouders gevraagd of zij contact op mocht nemen met het Familieservicepunt. Via Marijke heeft een medewerker van het buurtteam een afspraak met de ouders gemaakt. Niet veel later vertelt Youssef blij over zijn nieuwe laptop én heeft hij zijn huiswerk gemaakt. Tijdens het gesprek met het Buurteam bleek het gezin ook in aanmerking te komen voor andere hulp zij kregen onder anderen een bed en bureau.

Moeder van Saïda, groep 4

De moeder van Saïda kwam naar het inloopspreekuur voor ondersteuning bij het aanvragen van de energietoeslag. Tijdens het gesprek met de medewerker van BT blijkt moeder niet de juiste verblijfsvergunning te hebben om in aanmerking te komen voor extra bijstand. Samen hebben zij vervolgens contact gezocht met verschillende instanties om de verblijfsvergunning in orde te maken. Zodat moeder naast de energietoeslag

Wanneer werkt het? (structuur)

Het werken met een Familieservicepunt komt goed van de grond als het een integraal onderdeel van de school is. Als de medewerker van het Familieservicepunt hoort bij het schoolteam. Zowel voor de medewerkers van de school als voor ouders. Dit vraagt om een medewerker die structureel op school aanwezig is en zichtbaar is voor het team én de ouders. Iemand die tijd en ruimte heeft om te investeren in de samenwerking en in de verbinding met het team, de ouders en partners in de wijk.

Daarnaast is het van belang dat de medewerker(s) ouders direct kan handelen en mag doorverwijzen binnen het netwerk. Dit vraagt om een aanstelling bij een van de maatschappelijke partner zoals buurtteam Amsterdam. Die verbondenheid met het netwerk is ook van belang om goed op de hoogte te blijven van de (Amsterdamse) ontwikkelingen en regelingen.

Goed zichtbaar en laagdrempelig zijn en het opbouwen van een vertrouwensrelatie met ouders kost tijd. Hoeveel tijd hangt voor een deel af van de omvang van de school. Ervaring leert dat 2 dagen per week aanwezigheid op school de minimale omvang is. Daarbij is het ook van belang dat de inzet structureel is (minimaal drie jaar). Alleen dan kan er op een duurzame manier gewerkt worden aan een Familieservicepunt.

Wat gaat iemand doen? (taakomschrijving)

De medewerker van het Familieservicepunt is een luisterend oor voor ouders, helpt ouders waar nodig en werkt op die manier aan het versterken van kansen voor kinderen. Dit doet hij/zij door:

- Zichtbaar zijn in en rond de school: op het schoolplein (voor en na schooltijd), in de klassen en bij de Voorschool. Informele gesprekken aan te knopen met ouders en kinderen.
- Ouders een luisterend oor te bieden tijdens gesprekken (o.a. inloopsprekuren). Vanuit opgebouwde vertrouwen in gesprek de (brede) situatie in kaart te brengen. Door verder te kijken dan de (hulp)vraag.
- Ouders versterken door ze te informeren over aanbod op school en organisaties in de wijk en ze stimuleren hieraan deel te nemen.
- Ouders ondersteunen bij vragen over instanties, formulieren en beschikbare voorzieningen.
- Meedraaien met het aanbod voor ouders op school zoals koffieochtend, themabijeenkomsten, ouderavonden en taallessen.
- Bieden van maatwerk aansluitend bij de behoefte van ouders en de school. Denk hierbij aan: huisbezoeken, met ouders meegaan naar een voorziening of activiteiten. Het zorgen voor een warme overdracht bij doorverwijzing naar (de eigen) organisatie of voorziening in de wijk.
- Samenwerken met het schoolteam (leerkrachten, ib'ers, projectcoördinator Familieschool, directie) de Ouder- kindadviseur en partners in de wijk.
- Deelnemen aan de overlegstructuur van de (ondersteuningsstructuur) school.

Verder:

- Bijhouden van landelijke en gemeentelijke regelingen en voorzieningen.
- Deelnemen aan professionalisering van de eigen organisatie.
- Sociale kaart van de wijk van de school bijhouden.
- Onderdeel van het schoolteam; deelnemen aan studiedagen, teamuitjes e.d.

Wat verwacht de school van iemand? (profiel)

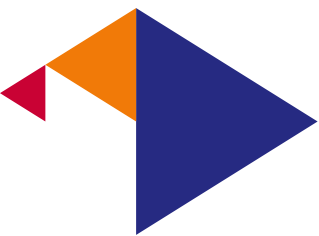
Om deze werkzaamheden goed uit te kunnen voeren zoeken wij medewerkers die:

- Makkelijk contact maken (met ouders) en toegankelijk, nieuwsgierig en benaderbaar zijn.
- Een proactieve houding hebben en inventief kunnen kijken naar mogelijkheden.
- Verder kijken dan de oorspronkelijke vraag, die een integrale open blik hebben.
- Kennis van en affiniteit hebben met de doelgroep van de school en op de hoogte zijn van de behoeften die onder de groep ouders bestaan.
- Begrijpt hoe het is om met Amsterdammers van allerlei diverse achtergronden te werken, die cultuur-sensitief is.
- Zicht heeft op de landelijke en gemeentelijke regelingen en voorzieningen.
- Sterke sociale communicatieve vaardigheden heeft en van naturen zoekt naar verbinding.
- Regelt wat nodig is om ouders en dus kinderen perspectief te bieden.
- Sparringpartner kan zijn voor de school over het aanbod voor ouders.

Wat mag iemand van de school verwachten?

Om deze taak uit te voeren mag de medewerker ook iets van de school verwachten:

- Een werkplek waar vertrouwelijke gesprekken gevoerd kunnen worden.
- Een aanspreekpunt binnen het schoolteam voor de medewerker voor vragen, signalen en ideeën (familieschoolcoördinator).
- Het actief betrekken van de medewerker bij de school/teamactiviteiten.
- Heldere communicatie over het Familieservicepunt:
 - Team informeren over inzet/ mogelijkheden.
 - Ouders op een begrijpelijke manier informeren; door de nieuwsbrief, flyers, intakegesprekken e.d.
- Mindset van het team: zien en begrijpen wat er nodig om kinderen optimale kansen te bieden.
- Teamleden die vragen/ zorgen kunnen signaleren en ouders kunnen doorverwijzen naar het Familieservicepunt
- Interne begeleiders die leerkrachten wijzen op mogelijkheden Familieservicepunt
- Structureel (ondersteunings)overleg school.
- Activiteiten/ momenten van de school verbinden aan het Familieservicepunt; ouderbijdrage, kamp, laptop, inschrijving naschoolse activiteiten.

Bijlage 2 - Totstandkoming handreiking

De handreiking is gebaseerd op de resultaten uit actie-onderzoek (2021-2025) van het lectoraat Armoede Interventies van de Hogeschool van Amsterdam op 9 Amsterdamse Familiescholen. Het betreft Al Wafa, El Kadisia 1 en 2, IKC Het Talent, Johanneschool en OBS de Globe in Amsterdam Nieuw-West, Oranje Nassauschool, SBO Universum en de IJdoornschoon in Amsterdam Noord en de Dapperschool in Amsterdam Oost.

Bij een actie-onderzoek trekken onderzoeker en school samen op. Met de belangrijkste betrokkenen werd op elke school in drie sessies gewerkt aan een Verandertheorie op het onderwerp armoedebestrijding in het onderwijs. Bij een Verandertheorie (ook wel een Theory of Change (ToC²⁸) genoemd) staan twee hoofdvragen centraal:

1. Welke impact wil je bereiken?

2. Via welke veranderingen of verbeteringen wil je die impact bereiken?

In figuur 1 staan de stappen van de Verandertheorie²⁹ (van beneden naar boven). De onderzoekers bereidden elke sessie een topiclijst en presentatie voor op basis waarvan in de groepsessie werd gebrainstormd over de verschillende onderdelen van de Verandertheorie aan de hand van twee methodieken: de Klantreis³⁰ en Empathy Mapping³¹.

Figuur 1 Stappen Verandertheorie

HOGERE EFFECTEN	Effecten die niet direct door de georganiseerde activiteiten komen maar die hier wel indirect aan bijdragen	
EFFECTEN	De effecten bij de doelgroep; wat verandert er door de activiteiten precies bij hen?	
OUTPUTS	Directe resultaten van de activiteiten (vaak telbaar, zoals aantal trainingen, deelnemers etc.)	
ACTIVITEITEN	Wat wordt er concreet voor welke doelgroep gedaan? Welke activiteiten worden er ondernomen?	

De eerste groepsessie was met het management/directie en de bij de ontwikkeling van de Amsterdamse Familieschool betrokken schoolprofessionals. Er werd gebrainstormd over de droom (impact) van de school met betrekking tot armoedebestrijding en de te zetten stappen om impact te maken. Vervolgens werd er een eerste aanzet gemaakt tot een Verandertheorie. Deze werd op een toegankelijke manier voorgelegd in een tweede groepsessie met ouders. Omdat het vaak lastig is om over dit onderwerp te praten, zijn financiële zorgen bij de ouderpopulatie op school eerst in kaart gebracht

door vragen in 'de derde persoon' te stellen. Bij vrijwel alle gesprekken zorgde dit ervoor dat ouders op een gegeven moment (ook) over hun eigen situatie gingen praten. Daarna gingen ouders in groepjes aan de slag met de vraag: 'Stel je voor dat de school jullie zou inhuren om advies te geven over wat de school moet doen om ouders te ondersteunen als het gaat om vragen die zij hebben over geld'. Ouders schreven hun ideeën op post-its die zij op flip-overs plakten. Ouders mochten ook tekenen. Daarna werden de ideeën die in de eerste sessie door de school waren aangereikt, voorgelegd aan de ouders. Per 'idee' werd gevraagd wat de ouders ervan vonden, of ze er gebruik van zouden maken en wat er nog miste in de uitwerking. De resultaten uit het tweede groepsgesprek resulteerden in een tweede versie van de Verandertheorie.

Vervolgens bepaalden de onderzoekers met management/directie welke externe partijen er bij de armoede-aanpak betrokken zouden moeten worden om de Verandertheorie tot uitvoering te kunnen brengen. De tweede versie van de Verandertheorie werd in een derde groepssessie met deze stakeholders besproken en aangescherpt: rollen van alle betrokkenen en haalbaarheid stonden centraal.

Na de drie groepssessies was er een door alle partijen 'gedragen', onderbouwde Verandertheorie en stelden de onderzoekers een Plan van Aanpak op. De scholen gingen daarna aan de slag met de uitvoering. De onderzoekers monitorde een jaar lang de armoede-aanpak om na te gaan of de gemaakt afspraken werden bereikt. Dit deden ze in individuele gesprekken en groepsgesprekken met ouders, management/directie en de bij de ontwikkeling van de Amsterdamse Familieschool-betrokken school-professionals. Het ging daarbij expliciet om het volgen van de in te zetten activiteiten en bijbehorende resultaten: wat (daarin) goed ging en wat beter kon en of het lukte om de juiste randvoorwaarden te creëren.

Na een jaar monitoring werd de stand van zaken opgemaakt en toegevoegd aan het Plan van Aanpak. Dit werd teruggekoppeld aan de scholen.

Eindnoten

- 1 Mak, J., Schoorl, R. & A. Custers m.m.v. A. Vos (2024). *Aan de slag met een armoede-aanpak op Amsterdamse Familie Scholen*. Resultaten en geleerde lessen van een actie-onderzoek. Amsterdam: Kenniscentrum Maatschappij en Recht
- 2 Al Wafa, El Kadisia 1 en 2, IKC Het Talent, Johannesschool en OBS de Globe in Amsterdam Nieuw-West, Oranje Nassauschool, SBO Universum en de IJdoornschoon in Amsterdam Noord en de Dapperschool in Amsterdam Oost.
- 3 Voor de leesbaarheid vatten we in deze handreiking armoede- en schuldenproblematiek in de term armoede samen.
- 4 Mak, D. J., de Wit, M., Schoorl, R. J., Vaessen, A., Kruithof, M. J., Babayigit, S., van Griensven, L., & Custers, A. L. (2026). *Werken aan kansengelijkheid op de Amsterdamse Familieschool: Tussentijdse bevindingen (2024-2025) uit een meerjarig evaluatieonderzoek*. Hogeschool van Amsterdam
- 5 Centraal Bureau voor de Statistiek (2025). Leven in armoede 2025. <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2025/51/leven-in-armoede-2025>
- 6 Kinderombudsman (2025). Opgroeien in onzekerheid. <https://www.kinderombudsman.nl/publicaties/opgroeien-in-onzekerheid>
- 7 Cooper, K., & Stewart, K. (2021). Does Household Income Affect children's Outcomes? A Systematic Review of the Evidence. *Child Indicators Research*, 14(3), 981–1005. <https://doi.org/10.1007/s12187-020-09782-0>
- 8 Chaudry, A., Wimer, C. (2016). Poverty is Not Just an Indicator: The Relationship Between Income, Poverty, and Child Well-Being. *Acad Pediatr*. 2016 Apr;16(3 Suppl):S23-9. doi: 10.1016/j.acap.2015.12.010. PMID: 27044698
- 9 Mak, J., Schoorl, R. & A. Custers m.m.v. A. Vos (2024). *Aan de slag met een armoede-aanpak op Amsterdamse Familie Scholen*. Resultaten en geleerde lessen van een actie-onderzoek. Amsterdam: Kenniscentrum Maatschappij en Recht
- 10 Op familiescholen is dit de functie van de familieschoolcoördinator.
- 11 Lusse, M. & A. Kassenberg (2020). *Handreiking omgaan met armoede op scholen. Handreiking voor PO en VO*. Hogeschool Rotterdam en Hanzehogeschool Groningen.
- 12 Mak, J., Schoorl, R. & A. Custers m.m.v. A. Vos (2024). *Aan de slag met een armoede-aanpak op Amsterdamse Familie Scholen*. Resultaten en geleerde lessen van een actie-onderzoek. Amsterdam: Kenniscentrum Maatschappij en Recht
- 13 Mak, D. J., de Wit, M., Schoorl, R. J., Vaessen, A., Kruithof, M. J., Babayigit, S., van Griensven, L., & Custers, A. L. (2026). *Werken aan kansengelijkheid op de Amsterdamse Familieschool: Tussentijdse bevindingen (2024-2025) uit een meerjarig evaluatieonderzoek*. Hogeschool van Amsterdam
- 14 Mak, J., Schoorl, R. & A. Custers m.m.v. A. Vos (2024). *Aan de slag met een armoede-aanpak op Amsterdamse Familie Scholen*. Resultaten en geleerde lessen van een actie-onderzoek. Amsterdam: Kenniscentrum Maatschappij en Recht.
- 15 Ibid.
- 16 Ibid.
- 17 Bles, P., & De Wolf, I., (2024). Bruggen tussen school en thuis: monitoring en evaluatie van brugfunctionarissen op basisscholen. <https://www.jeugdeducatiefonds.nl/files/2766/rapport+education+lab+brugfunctionarissen+201124.pdf>
- 18 Mak, D. J., de Wit, M., Schoorl, R. J., Vaessen, A., Kruithof, M. J., Babayigit, S., van Griensven, L., & Custers, A. L. (2026). *Werken aan kansengelijkheid op de Amsterdamse Familieschool: Tussentijdse bevindingen (2024-2025) uit een meerjarig evaluatieonderzoek*. Hogeschool van Amsterdam
- 19 Bles, P., & De Wolf, I., (2024). Bruggen tussen school en thuis: monitoring en evaluatie van brugfunctionarissen op basisscholen. <https://www.jeugdeducatiefonds.nl/files/2766/rapport+education+lab+brugfunctionarissen+201124.pdf>
- 20 Mak, J., Schoorl, R., Boonstoppel E., Hees, S. & A. Custers (2023). *Samenwerken aan een optimale klantreis*. Hoe kan doorverwijzing van hulpvragers met een schuld vanuit lokale informele armoede- en schuldenprojecten naar de formele professionele schuldhulpverlening worden geoptimaliseerd? Amsterdam: Kenniscentrum Maatschappij en Recht.
- 21 Kaiser, T., & Menkhoff, L. (2017). Does financial education impact financial literacy and financial behavior, and if so, when?. The World Bank.
- 22 www.movisie.nl/interventie/zakgeldproject

- 23 Amagir, A. (2017). Jong geleerd, is oud gedaan! Effecten van financiële-educatieprogramma's voor kinderen en adolescenten. Wat werkt? Tijdschrift voor het Economisch Onderwijs
- 24 Lusse, M. & A. Kassenberg (2020). *Handreiking omgaan met armoede op scholen. Handreiking voor PO en VO*. Hogeschool Rotterdam en Hanzehogeschool Groningen.
- 25 Mak, J., Schoorl, R. & A. Custers m.m.v. A. Vos (2024). Aan de slag met een armoede-aanpak op Amsterdamse Familie Scholen. Resultaten en geleerde lessen van een actie-onderzoek. Amsterdam: Kenniscentrum Maatschappij en Recht
- 26 Ibid.
- 27 Bles, P., & De Wolf, I., (2024). Bruggen tussen school en thuis: monitoring en evaluatie van brugfunctionarissen op basisscholen. www.jeugdeducatiefonds.nl/files/2766/rapport+education+lab+brugfunctionarissen+201124.pdf
- 28 Tinnemans & Stavenuiter, 2017
- 29 Bron: Avance, 2018
- 30 De Klantreis is een kwalitatieve onderzoeksmethodiek: het is een tool om inzicht te krijgen in de ervaringen van burgers om de dienstverlening te optimaliseren. Het bestaat uit drie onderdelen: het startpunt, het eindpunt en de fases ertussen (Movisie, 2019).
- 31 Empathy Mapping is een eenvoudige visualisatie van de gedachtes, gevoelens, en gedragingen van een gebruiker. Een empathy map wordt vaak ingezet om gebruikers van jouw product of dienst (in dit geval de te ontwikkelen armoede-aanpak) te doorgronden. Het maken van een empathy map is een exercitie die dwingt in te leven in de wereld van gebruikers (bron: www.perspective.amsterdam).

